

IEROMONAHUL VARLAAM ALMĂJANU, ÎN SLUJBA LUI DUMNEZEU ȘI A OAMENILOR

ADRIAN-DANIEL ANIȚAȘ

Preliminarii

În cărțile Vechiului Testament, vedem cum de multe ori, Dumnezeu și-a ales oameni drepecți, neprihăniți, care căutau să împlinescă voia Lui, pentru a binevesti poporul ales, ceea ce urma să se întâmple cu el. Pe lângă acest aspect, Dumnezeu căuta mereu să salveze prin intermediul omului ceea ce El a creat, fiindu-I milă de făptura căzută. Mai apoi, în Noul Testament, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, pentru a aduce la starea cea dintâi făptura cea căzută. În întreaga Sa activitate pământească, Mântuitorul a propovăduit Împărăția lui Dumnezeu, ca fiind o Împărăție vie, nepieritoare și veșnică, iar după Înălțarea Acestuia, Sfinții Apostoli, au primit poruncă să continue activitatea Mântuitorului prin cuvintele: „*mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului.*” (Matei 28, 19-20). La rândul lor, Sfinții Apostoli și-au ales oameni vrednici pentru propăvăduirea cuvântului lui Dumnezeu, atât prin trăirea lor personală, cât și prin zelul lor față de Cuvântul care dă viață. Prorocii Vechiului Testament, au profețit nașterea și lucrarea Mântuitorului în lume, iar Sfinții Apostoli, au propovăduit învățătura, pocăința și jertfelnicia Mântuitorului Hristos. Preoția creștină își are izvorul în Persoana Mântuitorului Hristos.

În cadrul Bisericii lui Hristos, preoții au o responsabilitate centrală în diseminarea cuvântului lui Dumnezeu, fiind constant prezenți în viața comunității de credincioși pe tot parcursul vieții acestora, de la naștere până la deces. Ei devin martorii principali ai etapelor esențiale ale vieții credincioșilor și îndeplinesc rolul de părinți spirituali în satele și parohiile noastre. Mântuirea atât a preoților, cât și a enoriașilor depinde în mod direct de modul în care aceștia își exercită misiunea apostolică, de cum conduc sfintele slujbe, în special Sfânta Liturghie, și de maniera în care transmit mesajul Evangheliei, reflectând totodată o viață exemplară în cadrul comunității ortodoxe¹.

În întreaga lor activitate, vestirea cuvântului lui Dumnezeu îndeplinește un rol esențial. Un preot adevărat trebuie să fie, de asemenea, un orator iscusit, conștient de faptul că o predică vie, plină de har și lumină, poate transforma

¹ Preot profesor Ene Braniște, *Vocație și responsabilitate în slujirea preoțească*, Editura Basilica, București 2014, p. 50.

radical parohia și enoriașii. Pentru ca predica să aibă un impact profund asupra inimilor celor încredințați spre păstorire precum și să deprindă puterea Sfântului Duh de a transfigura sufletele și de a le aduce la pocăință, preotul este dator să deprindă anumite circumstanțe spirituale.

Cea mai importantă dintre aceste condiții este o viață morală exemplară, atât pentru preot, cât și pentru familia sa. Fără o viață de curăție și virtute, predica preotului nu va reuși să pătrundă inimile credincioșilor și nu va putea atrage suflete către Împărăția Cerurilor.

O altă condiție esențială pentru un preot și predicator bun este devotamentul pentru rugăciune. Preotul trebuie să fie o persoană profund ancorată în rugăciune, iubind Biserica, sfințele slujbe, Sfânta Liturghie și mai ales legătura neîntreruptă cu Dumnezeu. Rugăciunea preotului, unită cu cea a enoriașilor, întărește credința și iubirea pentru Dumnezeu și semeni, îi dăruiește preotului înțelepciune în gândire și predică, îi deschide inima pentru milostenie și îi oferă mult har în predică. Un preot devotat rugăciunii este cuprins de Duhul lui Dumnezeu în toate și este un vrednic propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu.

A treia îndatorire a unui preot devotat constă în aprofundarea Sfintei Scripturi, a scrierilor Sfinților Părinți, a învățaturii ortodoxe și a canoanelor Bisericii. Un păstor adevărat trebuie să fie, de asemenea, un teolog bine pregătit și un apărător al credinței ortodoxe în fața prozelitismului sectar. Fără o cunoaștere solidă a învățaturii ortodoxe, preotul nu poate îndeplini rolul de predicator sau de apologet².

Părintele Mitropolit Ioan Selejan afirma: „Rugăciunea este expresia multiplă a vieții omului, este vorbirea minții cu Dumnezeu, este urcușul minții spre Dumnezeu. Dacă Hristos este Pâinea vieții, rugăciunea este pâinea sufletului. Cât și cum cuantificăm noi rugăciunea către Dumnezeu?! Îl slăvim, Îi mulțumim și-I cerem lui Dumnezeu. Se pare că suntem tentați, în primul rând, să cerem, și mai puțin să-L slăvim și să-I mulțumim”³.

Aceste cuvinte caracterizează și persoana vrednicului de pomenire părinte ieromonah Varlaam Almăjanu, fost stareț al Mănăstirii „Sfântul Iosif cel Nou” de la Partoș, un om rugător, un bun predicator, un stareț iubitor, necăutător la fața omului și mai ales om în care nu se ascundea vicleșug. Iubirea lui se simțea de când intrai în satul Partoș, acolo unde, după cum bine știm se află mormântul Sfântului Iosif cel Nou. Despre persoana părintelui, precum și despre faptele sale, vom vorbi în studiul de față.

² Preot Prof. Dumitru Călugăru, *Catehetica - Manual pentru Faculțile de Teologie*-, Editura Renașterea, Cluj Napoca 2005, p. 153.

³ Mitropolitul Ioan Selejan, *Înviatul din Nazaret - convorbiri duhovnicești cu Înaltpreasfințitul Ioan al Banatului*, Editura Sophia, București, 2017, p. 257.

Prin acest studiu, ne propunem să promovăm persoana părintelui Varlaam Almăjanu ca model exemplar de propovăduitor al Cuvântului lui Dumnezeu și ca teolog erudit, de asemenea să subliniem semnificația spirituală și culturală a mănăstirii Partoș. Împreună cu numeroasele lucrări din domeniul Misiologiei, acest demers aspiră să ofere fiecărui creștin, și în special fiecărui teolog, o motivație profundă pentru a imprima în conștiința lor necesitatea esențială a propovăduirii Evangheliei. În acest context, este important să ne reamintim cuvintele Sfântului Apostol Pavel adresate ucenicului său Timotei: „*Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără de timp, muștră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare și învățătura. Căci va veni o vreme când nu vor mai suferi învățătura sănătoasă, ci - dornici să-și desfăteze auzul - își vor grămădi învățători după poftele lor, și își vor întoarce auzul de la adevăr și se vor abate către basme. Tu fii treaz în toate, suferă răul, fă lucru de evanghelist, slujba ta fă-o deplin!*” (II Timotei 4, 2-5).

De asemenea, această inițiativă nu doar că aduce un omagiu unui venerabil slujitor al Bisericii, dar și îndeamnă la reflectarea asupra rolului crucial al propovăduirii Cuvântului în lume și în viața creștină contemporană. Asemenea Sfântului Apostol Pavel, chemăm fiecare teolog să își asume cu seriozitate și devotament responsabilitatea de a răspândi învățătura divină, fiind conștienți de provocările vremurilor moderne. Într-o epocă în care adevărul poate fi distorsionat și înlocuit cu basme, este vital să perseverăm în propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu, menținând trează conștiința și fermitatea în credință.

I. Câteva repere din viața părintelui Varlaam

„Ce fel de om trebuie să fie cel ce se roagă pentru toată lumea, care se roagă să-L facă pe Dumnezeu îndurător față de păcatele tuturor, nu numai ale celor vii, dar și ale celor morți? Socot că nu-i de ajuns pentru o rugăciune atât de puternică nici îndrăznirea lui Moise și a lui Ilie la un loc. Ca și cum i s-ar fi încredințat întreaga lume, ca și cum ar fi tatăl tuturor oamenilor, așa se apropie preotul de Dumnezeu, rugându-se și cerând atât în rugăciunile din casă, cât și în cele din biserică, să se stingă războaiele de pretutindeni, să înceteze tulburările, să fie pace, un an îmbelșugat și izbăvire grabnică de toate necazurile ce supără pe fiecare. Preotul trebuie să se deosebească atât de mult, în toate și de toți cei pentru care se roagă, pe cât se deosebește un bun conducător de supușii săi”⁴

Un astfel de preot a fost și părintele stareț Varlaam, un om al rugăciunii, care a insuflat acest duh în sufletele și în mințile tuturor celor care au avut ocazia să îl întâlnească pe răzorul acestei vieți. În apropierea graniței cu Serbia,

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, Cartea a VI-a, cap. 4; în volumul „*Despre preoție*”, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Basilica, București, 2015, pp. 137-138.

într-o zonă predominantă de câmpie, cu dealuri joase pe alocuri de 100-120 de metri se află localitatea Milcoveni, din circumscripția comunei Berliște, județul Caraș-Severin.⁵

În contrast cu altitudinile joase ale reliefului din această zonă este înălțimea impresionantă a inimilor oamenilor care își duceau traiul pe aceste meleaguri și care aveau permanent o strânsă legătură cu Dumnezeu, dar și adânc imprimată în conștiința lor, facerea de bine, respectul și iubirea între semenii. Acei oameni, în acele vremuri, puteau spune cu vrednicie că împlinesc cuvintele primului colind, cântat de cetele îngerești Mântuitorului în noaptea sfântă a Nașterii Sale în Betleem: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*” (Matei 2, 9).

În aceste zone și între astfel de oameni a văzut lumina părintele Varlaam, într-o zi frumoasă de primăvară a anului 1978, în data de 5 mai, într-o familie întemeiată de doi oameni harnici și credincioși, Ioan și Maria Almăjanu, primind la botez numele Cristian.

Această familie era susținută pe pilonii unei credințe puternice în Dumnezeu, ai unei iubiri nemărginite față de Biserica lui Hristos și având o conduită morală ireproșabilă. Acestea i-au conferit un respect aparte în societate, chiar dacă vremurile erau destul de tulburi, datorate urmărilor celui de-al doilea război mondial și instaurării regimului comunist, care nu agreea deloc valorile spirituale din conștiința cetățenilor, așa cum se aflau ele adânc imprimată și în familia Almăjanu.

Privind formarea caracterului unui copil din pruncie, Sfântul Ioan Gură de Aur spune, în emblematicul său *Tratat despre creșterea copiilor*, că există o regulă de aur: „*exemplu este totul*”. Aceste cuvinte s-au împlinit și în familia Almăjanu, unde pruncul Cristian preia de mic, de la înaintașii săi, dragostea de muncă, iubirea față de Dumnezeu și respectul față de semenii săi. Așadar, de mic copil, i-a ajutat pe părinții săi, atât la treburile casnice, la îngrijirea gospodăriei, dar și la munca câmpului și creșterea animalelor, contribuind astfel la binele casei lor.

Școala primară și gimnazială a urmat-o în satul natal, între anii 1985-1992, fiind un elev silitor, mereu premiant, care și-a deprins dragostea de carte încă din primele clase. În paralel cu strădania de a se dedica studiului, tânărului Cristian i s-a aprins în suflet o scânteie a dragostei pentru Dumnezeu, dar totodată Dumnezeu i-a adresat cea dintâi chemare a vieții sale.

Putem spune că aceasta a fost cea dintâi chemare pe care Dumnezeu i-a adresat-o încă din pruncie, având în vedere misiunea pe care avea să i-o încredințeze. Părintele Ceresc Își selectează, prin atotînțelepciunea Sa, oamenii cărora le încredințează cele mai alese meniri. Unul dintre cele mai sugestive exemple din Sfânta Scriptură, în acest sens, este cel al patriarhului Avraam, pe

⁵ https://ro.wikipedia.org/wiki/Milcoveni,_Cara%C8%99-Severin, accesat la 08.06.2024.

care Dumnezeu l-a chemat și l-a mandatat printr-un imperativ dumnezeiesc: „*Ieși din pământ tău, din neamul tău și din casa tatălui tău și vino în pământul pe care ți-l voi arăta Eu. Și Eu voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvânta, voi mări numele tău și vei fi izvor de binecuvântare*” (Facerea 12, 1-2).

Păstrând proporțiile, o astfel de chemare i-a adresat Dumnezeu și părintelui de vrednică amintire Varlaam Almăjanu, căruia i-a aprins în suflet, încă din copilărie, două scânteii: cea a dragostei de Dumnezeu și de semeni, precum și cea a iubirii de carte.

Scânteia dragostei pentru Dumnezeu și pentru rugăciune, precum și aceea a dragostei de carte au făcut ca în anul 1992 să își îndeplinească visul de a urma cursurile Seminarului Teologic din Caransebeș.

Poate nu a fost tocmai o etapă ușoară din viața tânărului elev Cristian, căci a fost nevoit să stea departe familia sa și de satul natal de la vârsta de doar 14 ani, totuși dorința de a-L cunoaște pe Dumnezeu și de a-și clădi un viitor l-au încurajat și astfel și-a început drumul cunoașterii lui Dumnezeu într-unul dintre cele mai prestigioase seminarii teologice din țară. Aici, tinerii elevi seminariști începeau să deprindă profunzimile Teologiei, iar unii dintre ei deveneau preoți cu studii medii îndată după absolvirea acestuia, începând să propovăduiască Evanghelia lui Hristos în lume.

În timpul când a început studiile la Seminarul din Caransebeș, această instituție se afla sub purtarea de grijă a vrednicului de pomenire mitropolit-cărturar Nicolae Corneanu, care l-a remarcat din primii ani de studiu, care i-a devenit ca un părinte de-a lungul vieții. Din anul 1994, în urma reactivării Episcopiei Caransebeșului, seminarul a fost supravegheat îndeaproape de episcopul Emilian Birdaș.

Trebuie să mai amintim că în decursul studiilor la Seminarul Teologic din Caransebeș, și-a cunoscut marea sa dragoste - Sfânta Scriptură - care i-a devenit căpătâi de-a lungul vieții și pentru studiul căreia a fost mereu gata să lase totul la o parte, știind că Biblia este culmea tuturor științelor, reprezentând scrisoarea de dragoste a lui Dumnezeu pentru întreaga omenire.

În perioada 1995-1997, a deținut poziția de președinte al Societății de lectură „Ioan Popasu” din Caransebeș și a fost redactor al publicației academice pentru seminariști „Mărgăritarul credinței”⁶.

În toamna anului 1997, părintele Varlaam își continuă drumul în viață la Sibiu la Institutul Teologic de grad Universitar, una dintre cele două mari academii teologice din România, alături de Institutul Teologic din București. Studentul Cristian Almăjanu a studiat la acest institut între 1997-2001, pe când studiul Teologiei se făcea la un nivel înalt, aflat sub coordonarea unor dascăli emeriți.

⁶ <https://mitropolia-banatului.ro/parintele-varlaam-almajanu-s-a-nascut-in-vesnicie/>, accesat la 08.06.2024.

În decursul acestor ani, Părintele Varlaam s-a dedicat întru totul studiului, fiind zilnic în amfiteatrele institutului la cursuri și seminarii, iar în timpul liber în bibliotecă, arătând o mare iubire pentru carte, ceea ce i-a conferit și aprecierea dascălilor săi de prestigiu.

În vara anului 2001 a finalizat studiile universitare, susținând teza de licență intitulată: „*Premisele îndumnezeirii persoanei*”⁷.

În perioada 2001-2002, a urmat studii avansate la aceeași facultate, în secția de Teologie practică, specializarea Teologie liturgică, finalizându-le cu succes prin elaborarea disertației intitulate „*Cuvântul lui Dumnezeu în liturghiile bizantine și romane: Studiu comparativ*”. În același interval de timp, a participat la cursuri postuniversitare la Institutul Teologic Evanghelic din Sibiu, concentrându-se pe teologia protestantă, și a urmat un curs intensiv de limba germană la „Goethe Institut”⁸.

În perioada ulterioară, a urmat cursurile Școlii de limbă greacă modernă la Universitatea „Aristotel” din Thessaloniki, Grecia, și a fost student la Școala doctorală a aceleiași universități, secția Teologie liturgică, Artă creștină și Drept bisericesc, în perioada 2003-2006. Din 2005 până în 2006, a efectuat studii de specializare la Institutul Teologic pentru Bisericile Orientale din Regensburg, Germania, iar din anul 2017, a fost înscris ca doctorand la Facultatea de Istorie și Filosofie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.⁹

Între anii 2005-2006, a deținut funcția de secretar eparhial și coordonator al Departamentului pentru Tineret din cadrul Episcopiei Caransebeșului, unde a inițiat și a redactat publicația „Credo”, inclusiv suplimentul pentru copii „Îngerul păzitor”.

Între 2006 și 2008, a fost responsabil cu coordonarea Departamentului pentru Misiunea cu Tineretul din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului, unde a fondat și a redactat revista „Quo Vadis” dedicată tineretului din eparhie, organizând în paralel numeroase simpozioane naționale, conferințe, cursuri și excursii pentru tineret¹⁰.

Tot în anul 2006, Dumnezeu i-a adresat o nouă chemare, la care era dator să răspundă prezent. Și astfel a fost hirotonit mai întâi în date de 4 mai 2006 diacon, iar în 5 mai 2006, chiar de ziua lui de naștere, preot, prin punerea mâinilor Preasfințitului Lucian Mic, episcopul Caransebeșului, în catedrala istorică „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Caransebeș.

Doi ani mai târziu, a primit tunderea în monahism, avându-l ca naș de călugărie pe părintele exarh Simeon Stana, chiar în casa Sfântului Iosif cel Nou, așa cum numea el adesea mănăstirea Partoș, primind numele de

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

„Varlaam”, avându-l ca octoritor pe Sfântul Ierarh Varlaam, mitropolitul Moldovei, prăznuit la data de 30 august.

Părintele Varlaam a condus această sfântă mănăstire 12 ani, timp în care s-a dedicat întru totul rugăciunii, slujirii și întregii comunități. Pe lângă slujirea de stareț, acesta a organizat numeroase evenimente culturale, dar și duhovnicești care continuă să fie organizate și în prezent de ucenicii acestuia, precum și de părintele exarh Simeon Stana.

II. Activitatea părintelui Varlaam la mănăstirea Partoș

II. 1. Activități pastoral-misionare

a) Cursuri biblice și de spiritualitate

Misiunea păstorului de suflete este strâns legată de verbul „*a sluji*”, căci prin însuși rolul său, el este atât slujitor al lui Dumnezeu, cât și slujitor al turmei încredințate. Privind slujirea lui Dumnezeu, preotul „*prin calitatea sa, se dăruiește lui Dumnezeu, răspunzând la aceeași chemare a Lui, Care voiește ca, prin dăruirea Sa, să-l umple de darurile Sale*”¹¹. Referitor la rolul său de păstor al turmei, Sfântul Apostol Pavel spune: „*Orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni spre cele către Dumnezeu*” (Evrei 5,1)¹².

Astfel, preotul deține o responsabilitate deosebită în societate, fiind atât „*vas ales*” al lui Dumnezeu, cât și „*păstor de suflete*”, poziționat la intersecția dintre cele două lumi, ca un veritabil mediator între Împărăția Cerească și credincioși, între Dumnezeu și om.

Preoția creștină este definită prin două aspecte esențiale: teocentrismul și antropocentrismul, reflectând la lucrarea divino-umană ancorată deopotrivă în Dumnezeu, ca ideal suprem, și în umanitate, apropiată de omul contemporan. În chemarea primilor ucenici la misiunea apostolică (Matei 4,19: „*Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni*”), se disting cele două dimensiuni ale misiunii preoțești: prima parte subliniază aspectul divin, iar a doua parte, aspectul uman. Astfel, putem concluziona că, deși preoția este o lucrare divină, aceasta trebuie să fie practică și accesibilă omului contemporan¹³.

Părintele Varlaam s-a arătat întru totul „*vas ales*” al Domnului, deoarece el a reușit să adune întreaga comunitate și nu numai în jurul său și în jurul „*casei Sfântului Iosif*”. Psalmistul David, în psalmul 41, versetele 1-2 ne spune: „*În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine,*

¹¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura I.B.M.B.O.R., Vol. II, p.56.

¹² Prot.Dr.Ioan Bude, *Temeiuri biblice noutestamentare cu privire la oficierea Sfintelor Taine și ierurgii bisericești - Vol. V - Hirotonia*, Editura Învierea și Eurobit, Timișoara, 2019, p. 29.

¹³ Pr.Prof.Ion Buga, *Pastorală - calea preotului*, Editura Sf. Gheorghe-Vechi, București, 1999, p.92.

Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu cel viu”, de aici înțelegem, că părintele Varlaam le-a făcut cunoscută oamenilor „Apa Vieții”, adică pe Dumnezeu. Și cum a făcut acest lucru? Prin Cursuri biblice și de spiritualitate, care se desfășurau în fiecare săptămână, mai exact în fiecare zi de marți, de la ora 19.

Importanța acestei activități, desfășurată cu mult zel de părintele Varlaam, derivă în mod evident, din însemnătatea pe care o are cercetarea Bibliei în viața noastră.

Biblia sau Sfânta Scriptură este Cartea despre care Dumnezeu, prin gura Proorocului Moise, ne învață că nu este doar un text obișnuit, ci o Lege dumnezeiască a vieții: „... ea nu-i pentru voi doar o vorbă goală, ci e însuși izvorul vieții noastre și, prin Cuvântul acesta, vom trăi multă vreme...” (Deuteronom 32, 47). Acest adevăr este apoi confirmat de Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat, care le spune ucenicilor Săi: „Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh și sunt viață” (Ioan 6, 63).

Lumina lecturii ei duhovnicești te ridică deasupra lui „a ști” și „a înțelege”, plasându-te în văzduhul lui „a cunoaște”, acolo unde cuvintele redevin Cuvânt și eternitatea te îmbie la Viață¹⁴: „*Iar viața veșnică aceasta este: Să Te cunoască (oamenii, n.n.) pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe Care Tu L-ai trimis*” (Ioan 17, 3).

Când a inițiat cursul de Studiu Biblic, ceea ce l-a motivat pe părintele Varlaam a fost observarea lipsei unui accent pronunțat pentru cercetarea Sfintei Scripturi în Biserică și inclusiv în Seminariile și Facultățile de Teologie. Această problemă a fost sesizată și de un mare teolog biblist al zilelor noastre, Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Coman de la Catedra de Noul Testament a Facultății de Teologie Ortodoxă din București, care, într-o culegere de eseuri pe teme biblice, adresează o firească întrebare retorică: „*De ce, oare, studiile biblice sunt marginalizate, iar interesul pentru lectura și cercetarea Bibliei este atât de scăzut în școlile noastre teologice și nu numai...? Programele analitice, atât în cadrul seminarului, cât și al facultății sunt foarte zgârcite cu studiile biblice. Timpul acordat abia permite atingerea nivelului unei introduceri generale și sumare în studiul cărților biblice. Nenorocirea cea mare nu ar fi puținul care se învață, ci mentalitatea care se creează și se cultivă, că aceste generalități ar fi cam tot ce se poate ști despre cărțile biblice... Cauza acestei situații privitoare la locul Bibliei și al Studiilor biblice în Teologia ortodoxă*

¹⁴ Prot. Dr. Ioan Bude, *Biblia de la București (1688), o anticipare spirituală (cu 330 de ani) a centenarului Marii Uniri de la 1 decembrie 1918*. „Știința” citirii cu folos a Bibliei, astăzi, articol publicat în *Revista Altarul Banatului*, anul XXIX (LXVIII), serie nouă, nr. 1-3 (ianuarie-martie)/2018, p. 137.

românească, o constituie lipsa unei înțelegeri proprii a Bibliei ... lipsa unei *Ermineutici biblice ortodoxe*”¹⁵.

Înceind, însă, într-o notă optimistă, considerăm că cea mai expresivă concluzie, care ar trebui să reprezinte, pentru sufletul fiecărui creștin, un imbold de a intensifica studiul biblic, este o memorabilă perspectivă propusă de Mitropolitul cărturar Bartolomeu-Valeriu Anania, cu privire la cercetarea scripturistică. Aceasta, în prologul Bibliei pe care a redactat-o, a adnotat-o și a tipărit-o, sugerează faptul că din orice motiv și cu orice scop am deschide Scriptura, vom găsi exact ceea ce căutăm: „*Dacă vei deschide Cartea din simplă curiozitate, spre a-ți împlini nevoia de a ști și dacă ai străbătut-o ca pe un simplu act de cultură, fii sigur că nu o vei uita. [...] Dacă pentru nevoia de a înțelege, o vei cerceta a doua și a treia oară, mai cu de-amănuntul [...] atunci cugetul tău va fi în stare să pipăie înțelesurile din spatele cuvintelor și să pătrundă în luminișurile alegorice ale întâmplărilor. [...] Dar dacă pentru nevoia de a cunoaște, te vei deprinde să o citești nu atât pe dinafară, cât mai ales pe dinăuntru, [...] atunci îți va descoperi că, de vreme ce toate cărțile acestei Cărți au fost scrise de dragul unui singur personaj – Iisus Hristos, și de vreme ce Iisus Hristos a venit în lume de dragul unei singure făpturi – omul, înseamnă că toată Cartea se îndreaptă spre o singură ființă, care ești tu, cititorule! Dacă ai fi ocolit-o, ai fi fost să treci pe alături de propria ta viață, iar dacă ți-ai asumat-o, a fost spre a te descoperi pe tine, ție însuși*”¹⁶.

b) Școala de duminică - desășurată în fiecare duminică cu adulții

Sfântul Grigore de Nazianz ne arată care este misiunea pe care o are păstorul de suflete „preotul are îndatorirea de a menține aprinsă candela credinței și a spiritualității creștine între enoriașii săi. *Preoția urmărește să întraripeze sufletul, să-l smulgă din lume, să-l dea lui Dumnezeu. Preoția urmărește să facă să locuiască prin Duhul Sfânt, Hristos în inimile oamenilor*”¹⁷. Privind aceste cuvinte am putea pune în analogie lucrarea harică a preoției cu efectele rugăciunii, prim ambele Dumnezeu coboară de pe Tronul Sfintei Treimi, plecând urechea la nevrednicia glasului nostru pentru ca să înalțe și să întraripeze sufletele noastre precum tămâia se înalță de pe cărbunele aprins spre înaltul cerului¹⁸.

Misiunea preotului este de a-l căuta pe om, așa cum spune și Sfântul Apostol Pavel: „*Mă voi cheltui pentru sufletele voastre*” (*II Corinteni 12,15*)

¹⁵ Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, *Biblia în Biserică - eseuri pe teme biblice*, Editura Bizantină, București, 1997, pp. 6-8.

¹⁶ *Biblia sau Sfânta Scriptură - versiune diortosită după Septuaginta*, redactată adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, ed. cit., pp. 7-8.

¹⁷ Sf. Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție*, Editura Sophia, București, 2004, p. 227.

¹⁸ Adrian-Daniel Anițaș, „*Rugăciunea pentru sine și pentru comunitate în viața păstorului de sufete, articol publicat în revista Altarul Banatului*”, ianuarie-martie 2022, p. 139.

și tot așa cum Mântuitorul caută oaia cea rătăcită sau drahma cea pierdută. Având aceste două exemple, oricărui preot i se adaugă doar porunca Mântuitorului: „*Mergi și fă și tu asemenea!*” (Luca 10,37)¹⁹.

Aceste cuvinte l-au caracterizat într-un tot pe părintele Varlaam, deoarece el a încercat să-i facă pe toți să înțeleagă „Cine este Dumnezeu”, „Ce este Dumnezeu” și mai ales să arate iubirea nemărginită a lui Dumnezeu, pe care după cum spunea părintele „E important să-L înțelegem pe Dumnezeu așa cum este”²⁰.

Școala de duminică, a luat ființă din dorința și inițiativa părintelui Varlaam, de a-i apropia și mai mult pe oameni de Dumnezeu, dar mai ales pentru a-i ajuta să înțeleagă atât Vechiul Testament cât și Noul Testament. Școala de duminică se desfășura în fiecare duminică după Sfânta Liturghie.

c) „Lângă inima lui Iisus” - ora de religie desfășurată săptămânal cu copiii

Pe lângă școala de duminică, care era dedicată adulților, părintele Varlaam s-a străduit într-un tot să-i facă și pe cei mai mici, atât cât se poate, să-L iubească pe Dumnezeu, apropiindu-i prin ora de religie dedicată acestora. Ora de religie se desfășura îndată după masa de prânz, pe care mănăstirea o oferea celor prezenți și căuta să dezbată teme care erau mai ușor de înțeles pentru cei mici.

Părintele Vaarlaam acorda o mare importanță copiilor de vârste fragede, deoarece știa că educația religioasă va contribui mult în viitorul acestora și mai ales că cei mici sunt următori și viitori propovăduitori ai Cuvântului. Îmi amintesc de pildă, că printre ultimele noastre întâlniri, el m-a văzut tare dezamăgit și mi-a spus: „, voi sunteți viitorul! Să nu renunți la nimic din ce ți-ai propus, mergi mai departe indiferent de obstacole. Roagă-te Sfântului și el te va ajuta”. Sunt sigur că aceste cuvinte nu au venit întâmplător... Părintele căuta mereu să-i încurajeze, arătându-le copiilor, prin felul lui de a fi, iubirea lui Dumnezeu. El însuși era un model de urmat, un om care știa să arate iubirea lui Dumnezeu.

Despre importanța educării copiilor, în duhul Scripturii, părintele afirma: „este foarte important exemplul nostru pe care îl oferim copiilor, noi trebuie să trăim în duhul iubirii lui Hristos și al Scripturii. Părinții sunt primele icoane ale copiilor, după ele se modelează, dacă aceste icoane lipsesc, copiii cresc și se formează în absența lui Dumnezeu”²¹.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Ieromonah Varlaam Almăjanu, *Iubirea care ne zidește vol. I*, editura Eurostampa, Timișoara, 2021, p. 19.

²¹ Ieromonah Varlaam Almăjanu, *op. cit.* p.58.

II. 2. Activități culturale

a) Dialogurile de la Partoș

Anual, au avut loc întâlniri de catehizare, coordonate de părintele Varlaam, întâlniri în cadrul cărora cei prezenți, discutau pe marginea unor teme biblice, de credință sau de viață creștină, propuse de fiecare dintre ei, vizionau filme cu tematică religioasă sau culturală, iar, periodic, au avut loc și alte tipuri de activități, cum ar fi: cercuri de pictură, ateliere de creație artistică sau acțiuni pastorale, misionare și culturale din parohie, activități recreative, schimburi de experiență, excursii sau pelerinaje.

b) Festivalul „Zilele Artei Sacre”

Festivalul „Zilele Artei Sacre” de la Partoș este un eveniment cultural remarcabil care are loc anual în satul Partoș. Acest festival celebrează arta sacră printr-o diversitate de manifestări artistice, incluzând muzică, pictură, literatură și alte forme de artă. Festivalul își propune să promoveze atât patrimoniul spiritual, cât și cel cultural, oferind un spațiu de întâlnire pentru artiști și iubitori ai artei sacre.

Prin acest festival, desfășurat anual, Părintele Varlaam a încercat să promoveze și conservarea artei sacre, atât în formele sale tradiționale, cât și în expresiile moderne. Festivalul contribuie la educația spirituală și culturală a participanților. De asemenea, evenimentul a căutat și caută în continuare, să întărească legăturile dintre membrii comunității.

Muzica sacră ocupă un loc central în cadrul festivalului. Concertele includ: participarea corurilor bisericești locale, precum și interpretări ale unor piese clasice și contemporane de muzică sacră. Festivalul mai include și cercuri de pictură, conferințe și prelegeri, ateliere de creații, precum și slujbe religioase.

Prin toate aceste evenimente, părintele Varlaam, a căutat să continue conceptul părintelui Bria: „Liturghia de după liturghie”, totul desfășurându-se în jurul Euharistiei.

Conchizând cele spuse mai sus, festivalul „Zilele Artei Sacre” de la Partoș reprezintă un important eveniment cultural și spiritual, care aduce împreună tradiția și modernitatea în cadrul artei sacre. Prin diversitatea activităților sale, festivalul contribuie la promovarea patrimoniului cultural și spiritual, întărirea coeziunii comunitare și educația tinerelor generații.

II. 3. Activități social-filantropice:

a) Bucătăria pe roți și „Pași împreună” - școala de sâmbătă adresată copiilor de rromi în vederea integrării lor

„Bucătăria pe roți” prin care se asigură de două ori pe săptămână hrana constând în alimente pentru 15 familii nevoiașe aparținătoare satului. În plus,

prin apropiatii mănăstirii se acordă asistență medicală și sprijin la orice nevoie. Și „Pași împreună” prin care în fiecare sâmbătă, timp de 3 ore, 17 copii de etnie romă participă la un program spiritual și educativ, program ce urmărește integrarea lor corectă și sănătoasă în Biserică și în societate. Prin tot ceea ce se împlinește la Partoș se urmărește redarea măcar a unei fărâme din frumusețea și autenticul vieții care altădată se trăia aici. Spațiul binecuvântat al Partoșului a fost așadar sfințit nu doar de monahii care în decursul atâtor secole s-au nevoit aici, ci mai ales de nevoințele și lacrimile celui care azi e ocrotitorul Banatului. De aceea, prezența lui aici e una sensibilă; o prezență care însă se descoperă tot mai mult celui care își curăță inima și își purifică simțirile străduindu-se să împlinească în viața sa idealul desăvârșirii evanghelice²².

b) Centrul de zi pentru bătrâni și cantina socială „DAR DIN DAR”

„Nu putem să schimbăm multe în lume, dar putem cu siguranță să schimbăm mult în jurul nostru. De fapt marea schimbare a lumii, începe cu propria noastră schimbare. Trebuie să fac ca lumea din jurul meu să fie mai bună! Evident că înainte de orice, eu sunt cel care trebuie să mă schimb: în simțire, în gândire, în viziunea asupra vieții. Eu, convertindu-mi neîncetat inima, trebuie să caut să mă implic altfel în viața oamenilor de lângă mine. Să iert ca și El, să îmbrățișez, să mângâi, să consolez, să încurajez, să iubesc ca și El, să fiu slujitorul bucuriei tuturor”²³.

Preoția, considerată cea mai înaltă formă de slujire, trebuie să se bazeze fundamental pe iubire - atât față de Dumnezeu, cât și față de cei încredințați spre păstorire. Această Lege a iubirii sintetizează întreaga învățătură adusă de Fiul lui Dumnezeu pe pământ. În plus, preotul trebuie să urmeze constant modelul personal al Mântuitorului, care implică un evident spirit de sacrificiu. Fiul lui Dumnezeu a afirmat că „mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru semenii săi” (Ioan 15,13), ilustrând prin propria Sa viață spiritul de jertfă, oferindu-Se pe Sine morții pentru ca noi să redobândim viața. Similar, un preot trebuie să pună misiunea sa deasupra propriei persoane, conducând cu dedicare și devotament turma sa spre mântuire, îndreptând-o către pășunea vieții veșnice.

În calitate de „martor” al dumnezeirii sau reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ, preotul trebuie să cultive în inimile credincioșilor dragostea față de Dumnezeu și să fie profund implicat în viața comunității pe care o păstorește²⁴.

²² <https://ziarullumina.ro/societate/reportaj/partos-un-izvor-de-lumina-si-dragoste-109957.html>, accesat la 23.06.2024.

²³ Ieromnah Varlaam Almăjanu, *Iubirea ca poruncă, o călătorie cu Padre prin Decalog*, Editura Agnos, Sibiu, 2022, p. 111.

²⁴ Pr.Prof.Ion Buga, *op.cit.*, p. 134.

Aceste cuvinte sunt motto-ul centrului de zi „DAR DIN DAR”, care a fost înființat de părintele Varlaam, împreună cu asociația Semper Agape. Centrul de zi este în folosința comunității, acolo sunt hrăniți cei nevoiași, de asemenea copiii din sat, prin strădania unor profesori, primesc meditații la diferite materii. Bătrânii și bolnavii primesc îngrijiri medicale, sunt hrăniți și mai ales, resimt dragostea părintelui Varlaam.

II. 3. Activități educaționale:

a) Da pentru școală; investesc înțelept în viitorul meu - proiect de tip after school, zilnic, tutelat de mănăstire în parteneriat cu Școala Gimnazială Banloc.

Biserica și școala reprezintă două instituții esențiale, ale căror funcții sunt profund interdependente. Este de neconceput să slujești Biserica fără a recunoaște importanța educației și, în egală măsură, să activezi în domeniul educațional fără a recunoaște influența spirituală a Bisericii. Biserica se dedică mântuirii sufletelor, în timp ce școala se ocupă de instruirea și formarea intelectuală a indivizilor. Mântuirea nu poate fi separată de cunoaștere, iar cunoașterea necesită instruire. Însuși Hristos, întemeietorul Bisericii, este numit „Învățătorul,” subliniind astfel rolul său pedagogic în cadrul misiunii divine. În mandatul său către apostoli, „*Mergând, învățați toate neamurile...*” (Matei 28, 19), Mântuitorul Hristos evidențiază dimensiunea educativă fundamentală a Bisericii, accentuând faptul că una dintre funcțiile sale esențiale este aceea de a educa și ilumina.

De aceea, în orice comunitate este esențială relația fiecărei familii cu Biserica și cu Școala. Aceste trei instituții, printr-o bună colaborare dintre preoți, profesori și părinții copiilor, pot contribui decisiv la o mai bună educare a tineretului, în duhul credinței strămoșești și al moralei creștine.²⁵

Cunoscând aceste cuvinte, părintele Varlaam a căutat mereu să ajute societatea în mijlocul căreia s-a aflat. A iubit tineretul și mereu a căutat să ajute la construirea unui viitor al acestora. Părintele fiind sesizat de conducerea unităților de învățământ, dar și de profesorii de Religie, acesta împreună cu mănăstirea s-a implicat în prevenirea abandonului școlar, părintele consiliindu-i pe copii aflați în astfel de situații, dar având discuții și cu părinții lor pentru a încerca să-i sprijine să continue studiile. În sprijinul lui, au venit cei din asociația Semper Agape, primăria comunei Banloc, precum și Școala Gimnazială din Banloc cu tot corpul didactic.

²⁵ Varlaam Almăjanu, *op. cit.* p.63.

b) Școala de vară

Școala de Vară de la Mănăstirea Partoș este un program educativ și spiritual organizat anual, destinat copiilor și tinerilor. Acest eveniment, desfășurat în lunile de vară, combină educația cu valorile ortodoxe și oferă participanților oportunități de dezvoltare personală și spirituală.

Programul include o gamă variată de activități, cum ar fi ateliere de creație, sesiuni de cateheză, jocuri, excursii și drumeții. Atelierele de creație permit copiilor să învețe meșteșuguri tradiționale, precum pictura pe sticlă și confecționarea de icoane. Sesiunile de cateheză oferă lecții interactive despre credința ortodoxă, Sfânta Scriptură și viața sfinților. Activitățile recreative, cum ar fi jocurile și excursiile, le oferă participanților ocazia de a se relaxa și de a se bucura de natură.

Un aspect important al Școlii de Vară este implicarea în proiecte comunitare, care includ activități de voluntariat și sprijinirea comunității locale. Prin aceste activități, copiii învață importanța solidarității și a ajutorării celor aflați în nevoie.

Participarea la Școala de Vară de la Mănăstirea Partoș aduce numeroase beneficii. Copiii își dezvoltă abilitățile de comunicare, munca în echipă și leadership-ul. În același timp, ei își aprofundează cunoștințele despre credința ortodoxă și își întăresc legăturile spirituale. Programul contribuie la formarea unei generații tinere care apreciază valorile tradiționale și spiritualitatea, pregătindu-i pe participanți pentru o integrare sănătoasă și corectă în societate și în Biserică.

În concluzie, Școala de Vară de la Mănăstirea Partoș este un prilej unic de îmbogățire spirituală și educativă, care lasă o amprentă durabilă asupra vieții tinerilor participanți.

c) Excursii și alte activități specifice

Întrucât munca, strădania și efortul depus trebuie împlinit și cu activități de recreere și de încărcătură duhovnicească, părintele Varlaam, dimpreună cu cei de la Centrul de zi, au organizat frecvent ieșiri cu diferite categorii de credincioși -precum copiii- de la excursii de o zi până la pelerinaje de două săptămâni, perioade care au sprijinit și încheierea grupurilor de membri ai mănăstirii, precum și unitatea în Hristos a mădularelor trupului Său.

Ca cercetător al Teologiei Biblice și ca excelent cunoscător al istoriei, al culturii, al civilizației și al arheologiei locurilor pe unde a pășit Fiul lui Dumnezeu pe pământ, dar și proorocii Vechiului Testament și apostolii Noului Testament, un loc aparte în viața și activitatea părintelui Varlaam, dar și a comunității enoriașilor păstoriți și hrăniți duhovnicește prin vasta sa cultură teologică și biblică, îl ocupă înălțătoarele pelerinaje organizate „pe urmele Mântuitorului”, în Israel și Iordania.

În timpul vieții Sale pământești, Fiul lui Dumnezeu întrupat a propovăduit în vechea Palestină, de o parte și de alta a râului Iordan și a Mării Galileii; astăzi, aceste ținuturi aparțin statelor Israel și Iordania. Pentru o scurtă perioadă de timp, Pruncul Iisus și Sfânta Familie au primit adăpost, protecție și dragoste în pământurile Egiptului, urmăriți fiind de soldații regelui Irod. Oriunde am călători în aceste țări, deși creștinii sunt puțini, „pietrele grăiesc” despre faptele minunate din istoria biblică a Vechiului și Noului Testament.

II. 4. Activități administrativ-gospodărești

Din punct de vedere administrativ și gospodăresc, părintele a coordonat organizarea bibliotecii și a muzeului mănăstirii în Casa „Regina Elisabeta”, dobândită prin retrocedare în anul 2012. De asemenea, a gestionat amenajarea Centrului Social și Cultural „Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș” în fosta clădire a școlii din localitate în anul 2015. În aceeași perioadă, a inițiat construcția noului corp de chilii, trapeza și paraclisul mănăstirii. În anul 2019, a demarat proiectul de construcție al Centrului de zi pentru bătrâni și cantinei sociale „DAR DIN DAR”²⁶.

Gândindu-ne la locul pe care l-a ocupat Biblia în viața părintelui Varlaam, este necesar să ne oprim asupra unei fraze care aparține vrednicului de pomenire Mitropolit-cărturar Bartolomeu Valeriu Anania, pe care o regăsim în prologul Bibliei pe care a redactat-o, a adnotat-o și a tipărit-o: „*Biblia stă în fața cititorului ca o prescură: poate să rămână pâine dospită, poate deveni anafură sau se poate transfigura în Trup euharistic*”²⁷. În mintea și în sufletul părintelui Varlaam Almăjanu, prescura Biblia s-a transfigurat, într-adevăr, în Trup euharistic. Iar, de-a lungul anilor, prin vocea și prin condeiul sfinției sale, mii și mii de oameni care își doresc, se pot împărtăși din Cuvântul cel nemuritor al lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură.

Pe planurile pastoral-misionar și social-filantropic, „*a stăruit cu timp și fără timp*” (II Timotei 4, 2) să creeze o comunitate vie și activă la mănăstirea Partoș, inițiind o mulțime de proiecte și activități cu membrii Bisericii de toate vârstele, pe care i-a unit mereu, atât în jurul Sfântului Potir, cât și în jurul unui „edificiu” de o valoare inestimabilă, și anume „fapta cea bună”.

²⁶ <https://mitropolia-banatului.ro/parintele-varlaam-almajanu-s-a-nascut-in-vesnicie/>, accesat la 23.06.2024.

²⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură – versiune diortosită după Septuaginta*, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu-Valeriu Anania, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 7.

Concluzii

Sintetizând cele tratate în această lucrare, afirmăm că Părintele Varlaam Almăjanu s-a dovedit prin viața sa o veritabilă pildă de păstor de suflete. Cu multă înțelepciune și dragoste, chiar în scurta sa viață, a știut să îmbine armonios slujirea lui Dumnezeu cu slujirea aproapelui, rugăciunea cu fapta cea bună, cultura cu misiunea și pastorația cu filantropia.

Sfântul Porfirie Kavsokalyvitul ne dă definiția cea mai clară prin care putem vedea persoana celui care a fost părintele Varlaam, om al rugăciunii afirmând: „Omul lui Hristos le preschimbă pe toate în rugăciune. Și necazul, și întristarea le face rugăciune. Orice i s-ar întâmpla, începe să se roage, căci rugăciunea aduce foloase în toate”²⁸. Padre ne-a arătat de cele mai multe ori că rugăciunea poate fi văzută ca un far care ghidează și conduce corabia Bisericii, ajutând comunitatea să călătorească pe marea învolburată a acestei vieți, arătând tința finală, Ierusalimul Ceresc, sau cum numea el adesea Cerul, „acasă”.

În fine, ca un cuvânt de mângâiere pentru toți cei care l-au iubit, l-au prețuit și îl păstrează veșnic în sufletul lor, întrebându-se poate de ce Dumnezeu i-a îngăduit unui astfel de Om atât de puține zile pe acest pământ, considerăm că cea mai expresivă concluzie poate fi constituită din cuvintele înțeleptului rege Solomon: „*plăcut fiind lui Dumnezeu, Domnul l-a iubit și, fiindcă trăia între păcătoși, l-a mutat de pe pământ. A fost răpit ca răutatea să nu-i schimbe mintea sa, înșelăciunea să nu-i amăgească sufletul. [...] Sufletul lui era plăcut lui Dumnezeu, pentru aceasta Domnul s-a grăbit să-l scoată din mijlocul răutății*” (Înțelepciunea lui Solomon, 4,10-11, 14).

²⁸ Sfântul Porfirie Kavsokalyvitul, *Cuvinte despre rugăciune și pocăință*, Editura Sophia/ Metafrază, București 2016, p. 72.